

EESTI KEEL VENE KOOLIS

II

EESTI KEELE KASUTAMINE

VENE ÜLDHARIDUSKOO LIS

Silvi Vare

2002

Sissejuhatus

Käsitluse eesmärk ja teema piiritlemine.....	3
1. Eesti keel asjaajamisekeelena	
a. Olukorra kirjeldus.....	4
b. Õiguslik regulatsioon.....	5
2. Eesti keele kasutamine kooliruumides.....	6
3. Eesti keel avaliku teabe keelena	
a. Olukorra kirjeldus	7
b. Õiguslik regulatsioon.....	11
4. Kokkuvõte	21
5. Kasutatud materjalid.....	22

KÄSITLUSE EESMÄRK JA TEEMA PIIRITLUS

Töö eesmärgiks on saada ülevaade sellest,

- 1) millises ulatuses kasutatakse eesti keelt kui riigikeelt vene üldhariduskoolis asjaajamis- ja teabekeelena ning kas praegune olukord on kooskõlas Eesti seadustega
- 2) milline on vene koolis kasutatava eesti keele kvaliteet, kas keelekasutus vastab kirjakeele normile
- 3) milline on eesti keele kui riigikeele prestiiž vene üldhariduskoolis.

Ülevaates kirjeldatakse eesti keele kasutamist kolmes eri funktsioonis:

- 1) eesti keel koolisisese asjaajamisekeelena
- 2) eesti keel kooli üldruumides (sildid, info jms).
- 3) eesti keel avaliku teabe keelena.

Iga kasutusala puhul on jälgitud kaht aspekti:

- 1) tegelik, praktiline kasutus, kus jälgitakse keelekasutuse ulatust ja kvaliteeti ning tehakse järeldusi eesti keele prestiiži kohta;
- 2) õiguslik aspekt, kus vaadeldakse valdkonna riiklikku regulatsiooni ja praeguse seisuvastavust seaduses kehtestatud nõuetega.

I. EESTI KEEL ASJAAJAMISKEELENA

1. Olukorra ülevaade

Ülevaade sellest, millises ulatuses eesti keelt vene kooli asjaajamises kasutatakse, praegu tegelikult puudub, sest sellekohast teavet ei ole võimalik kusagilt hankida. Keeleinspeksioon, kelle ülesannete hulka see valdkond peaks põhimõtteliselt kuuluma, ei ole vene koolide asjaajamiskeele vastu otseselt huvi tundnud. Ühtlasi puudub inspeksioonil ka seiskoht, millises ulatuses peaks seadust vene koolides üldse kohaldama. Mis keeles peaksid näiteks olema sellised kooli sisemist asjaajamist puudutavad dokumendid nagu õppenõukogu protokollid, direktori käskkirjad, kooli sise-eeskirjad jms? Need küsimused ei ole inspeksiooni ja haridusministeeriumi vahel arutuse all olnud ja kohustust seda laadi järelevalveks ei ole inspeksiooni tööülesannetes fikseeritud.

Pärast küsimuse tõstatumist on keeleinspeksioon selguse saamiseks omakorda haridusministeeriumi poole pöördunud. Selle tulemusena on selgunud, et keelekasutuse regulatsioonis on siin valdkonnas lünk: haridusministeerium ei ole seni määratlenud eesti keele kasutamise täpseid nõudeid vene koolide seesmises asjaajamises. Kuivõrd valdkond on tähelepanu alt kõrvale jäänud, puudub ministeeriumil ka arvamus selle kohta, mida üldse eestikeelse asjaajamise all vene koolides mõista.

Sel teemal toimunud telefonivestlusest haridusministeeriumi keelepoliitikanõuniku Jüri Valgega 2002. a. novembrikuus selgus, et ministeeriumis on hakatud probleemiga tegelema. Esimese sammuna on ministeeriumi järelevalveosakonnale antud kõigepealt ülesanne tutvuda olukorraga, et seejärel oma arvamus kujundada. Kokkuvõtte kontrollreidi tulemustest pidi esitatama töökoosolekul, mille toimumisaeg on aga mitmesugustel põhjustel korduvalt edasi lükkunud. Andmed järelevalveosakonna töö tulemuste, samuti edasise arengu kohta probleemi lahendamisel seni puuduvad.

Keeleinspeksioonil puudub ülevaade ka sellest, millise kvaliteediga on vene koolide asjaajamises kasutatav eesti keel. Inspektorite põgusate tähelepanekute põhjal võib öelda, et tõenäoliselt on keele kvaliteet kooliti küllalt erinev, olenedes eeskätt asjaajaja, kuid ka eesti keele õpetaja oskustasemest.

1. Õiguslik regulatsioon

Tulenevalt eesti keele kui riigikeele staatusest kehtestab keeleseadus et „Riigiasutuse, kohaliku omavalitsuse ja tema asutuste (edaspidi kohaliku omavalitsuse) asjaajamiskeel on eesti keel. (§ 3 lg 1).

Seega kuuluvad riiklikku haridussüsteemi kuuluvad vene õppekeele üldhariduskoolid kui riigi ja kohalike omavalitsuste hallatavad haridusasutused seaduse reguleerimisalasse ja nende asjaajamiskeeleks peab olema eesti keel. Antud kontekstis tähendab see, et kogu asjaajamine vene õppekeele koolis peab toimuma eesti keeles ja täpsemalt, normikohases kirjakeeles. Seadus ei tee vahet sisemisel ja välisel asjaajamisel, vaid nõuab ühtmoodi kogu asjaajamist riigikeeles.

Keeleseaduse regulatsioonialast jäävad väljapoole erakoolid, kus asjaajamise keelekasutust reguleerib erakooliseadus. See seadus jätab erakoolile õiguse asjaajamiskeele üle ise otsustada, nõudes vaid, et kooli põhikirjas tuleb muude hulgas märkida ära ka õppekeel ja asjaajamiskeel (§ 6 lg (1) p. 12). Seda arvestades jäävad erakoolid ka praegusest käsitlusest kõrvale.

Keeleseadus esitab kindlad nõuded ka kasutatava keele kvaliteedile, sätestades, et eesti keele ametliku kasutuse aluseks on eesti kirjakeele norm (§1 lg2).

Järeldus

Kuigi keeleseaduse järgi peaks riigi ja munitsipaalhaldusse kuuluvate vene üldhariduskoolide asjaajamiskeeleks selle sõna laias mõttes olema eesti keel, ei ole võimalik väita, et eesti keel kui riigikeel ka tõepoolest seda ülesannet täidab. Eesti keele kasutamine selles funktsioonis on haridusministeeriumi tasemel reguleerimata. Siit tulenevalt ei toimi ka riiklik järelevalve, sest ministeerium ei ole keeleinspeksioonilt selle jälgimist nõudnud, mis näitab haridusministeeriumi kui riigi esindaja haldussuutlikkuse puudumist selles valdkonnas.

Soovitus Haridusministeeriumile

1. Määrata kindlaks, milline täpselt peaks olema eesti keele funktsioon ja kirjakeele kvaliteet vene õppekeele koolide asjaajamises, arvestades selle kõiki aspekte.
2. Teavitada keeleinspeksiooni täpsustatud nõuetest.
3. Tagada kehtestatud nõuete tegelik täitmine ministeeriumi järelevalveosakonna ja keeleinspeksiooni tegevuse kaudu.

2. EESTI KEELE KASUTAMINE KOOLIRUUMIDES

Ülevaade selle kohta põhineb tähelepanekutel, mida on teinud eesti keele kui võõrkeele eriala üliõpilased oma praktikakoolides 2001. ja 2002. aastal. Üldistatult on seis järgmine.

- 1) Eesti keele kasutamise ulatus erineb kooliti suurel määral, alates minimaalsest (eestikeelne silt eesti keele klassi uksele) ja lõpetades arvukate heal tasemel eestikeelsete väljapanekutega.
- 2) Eesti keele kasutamine kooliruumides oleneb otseselt eesti keele õpetajast. Kui õpetaja on eestlane, võib korralikus eesti keeles kirjutatud materjale rohkesti näha. Ka väga hästi eesti keelt oskav ja eesti keelt väärtustav muukeelne õpetaja hoolitseb eestikeelsete materjalide olemasolu eest. Kui aga eesti keelt õpetab venelane, kes ise eesti keelt vabalt ei valda, ei ole eesti keelt koolis peaaegu üldse märgata. Sellisel juhul võib ka vähestes väljapandud materjalides vigast keelekasutust leida.

Järeldus.

Eesti keele teeb koolis nähtavaks eesti keele õpetaja, kes ise on eestlane või kes valdab eesti keelt täielikult ja kes väärtustab eesti keelt.

Soovitus Haridusministeeriumile

1. Soodustada eesti rahvusest ja kakskeelsete eesti keele õpetajate arvu suurenemist vene koolis, suurendades sellega eesti keele mõju ja eestikeelse keskkonna laienemist vene koolis.
2. Juhtida omavalitsuste tähelepanu vajadusele varustada koole eestikeelsete ja õpilastele huvi pakkuvate materjalidega, mida sobiks kasutada kooli ruumides eestikeelse keskkonna tekitamiseks ja õpilaste keelehuvi suurendamiseks.
3. Kasutada kõiki võimalusi selleks, et eesti keel vene koolis pidevalt nähtaval oleks ja vene kooli enesestmõistetavaks osaks muutuks.

3. EESTI KEEL AVALIKU TEABE KEELENA

Selles peatükis vaadeldakse eesti keele kasutamist vene õppekeelega koolide Interneti-kodulehekülgedel ning selle vastavust seadustes kehtestatud nõuetele.

1. Olukorra kirjeldus

Haridusministeeriumi andmetel (vt www.hm.ee) on Interneti-kodulehekülj juba rohkem kui pooltel üldhariduskoolidel ja kutseõppeasutustel ning nende hulk kasvab pidevalt. Eesti üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste serverit haldab tehniliselt Haridusministeeriumi haldusalasse kuuluv Eesti Hariduse ja Teaduse Andmesidevõrk EENet.

Kuigi vene koolid kuuluvad üldisse konteksti, võib põgusa vaatluse alusel väita, et vene õppekeelega koolidel on veebilehti siiski mõnevõrra vähem kui eesti koolidel. Siiski ei ole õppekeel siin määravaks tunnuseks, sest mõlemal juhul mõjutavad Interneti-lehekülje olemasolu küllalt suurel määral kolm ühist asjaolu – kooli omandivorm, asukoht ja aste.

- Võrreldes avalikku haridussüsteemi kuuluvate koolidega on oma veebileht vaid vähestel erakoolidel.
- Linnakoolidel, eeskätt Tartu ja Tallinna koolidel on see sagedamini kui maakoolidel. Kõige vähem on vene koolide veebilehti Sillamäel, Kohta-Järvel ja Kiviõlis.
- Põhi- ja algkoolidel on oma Interneti-aadress harv nähtus, kuid gümnaasiumide puhul on see juba üsna üldiselt levinud, olles teatud mõttes juba isegi prestiižiküsimus.

Järgnev ülevaade käsitleb eeskätt vene õppekeelega gümnaasiume, kuid mõnel juhul on lisatud ka muid näiteid. Käsitluse aluseks on materjal, mida pakub Eesti koolide server, samuti linnade ja maakondade koduleheküljed.

Tallinna Haridusamet esitab oma kodulehel 37 vene kooli kontaktandmed, veebilehti on 26, seega ≈70,1%. Vene õppekeelega munitsipaalgümnaasiume on nende hulgas 26, kusjuures Interneti-kodulehekülj on neist 20-l, seega 76,9% (www.tln.edu.ee). Tallinnas tegutsevast seitsmest erakoolist, nende hulgas neli vene eragümnaasiumi, ei ole aga ühelgi oma veebilehte.

Tartu: 3 vene gümnaasiumi, veebileht on kõigil.

Kiviõli: veebilehte ei ole

Kohtla-Järve: 7 gümnaasiumi, 3 veebilehte, millest 2 ei avanenud;

Narva: 10 päevakooli, 6 Interneti-aadressi

2.1. Keelekasutuse poolest on pilt võrdlemisi kirju, kuigi see on poole aasta taguse ajaga võrreldes märgatavalt ühtlasemaks muutunud. Järgnevalt vaadeldakse eeskätt kaht asjaolu:

- 1) eestikeelse teabe osakaal kooli veebilehel
 - a. avalehe keelsus
 - b. kooli nimetuse keel
 - c. eesti keele osakaal vene koolide Interneti-leheküljel üldiselt
- 2) eesti kirjakeele kvaliteet

2.1.1. Eestikeelse info osakaal

Eesti keele kasutamine ulatus veebilehel varieerub kooliti väga suurel määral. Siin omakorda on kaks aspekti: avalehe keelsus ja eestikeelse teabe üldine maht.

VEEBILEHE AVALEHT on sisuliselt kooli virtuaalne visiitkaart, millega kool end sisenejale esitleb ja Eesti riigi haridusasutusena määratleb. Eesti keele kui riigikeele kasutamine siin on tunnusliku tähendusega, näidates kooli ühtekuulumist Eesti riigiga. Avalehekülje keelsust arvestades saab veebilehed jagada nelja rühma

1. **Puhtvenekeelne avaleht**, kus ei ole ainsatki sõna eesti keeles, kus ka kooli nimi on vene keeles. Selliste koolide hulka kuuluvad näiteks:

Tallinna Mustamäe Humanitaargümnaasium <<http://www.mhum.tln.edu.ee/>>

Tallinna Paekaare Gümnaasium <<http://www.paekaare.tln.edu.ee/>>

Maardu Vene Gümnaasium <<http://www.maardu.edu.ee/>>

Narva Humanitaargümnaasium <<http://www.narvahg.edu.ee/>>.

Lisaks sellele leidub ka üksikuid ingliskeelseid avalehti. Selliseks näiteks on Tartu Puškini Gümnaasium <<http://www.hm.ee/>>, mis esitleb end nimega **Tartu Pushkin Gymnasium** ja kus eesti keele kasutamine piirdub vaid kooli logoga; samuti Valga Vene Gümnaasium, mille veebileht avaneb nime all **Valga Russian Gymnasium**, <http://www.hm.ee/> .

2. **Kooli nimi on eesti keeles**, ülejäänud **tekst vene keeles**.

See on kõige levinum keelekasutusmall, mida esindavad näiteks sellised koolid, nagu:

Haabersti Vene Gümnaasium <<http://www.tvkk.tln.edu.ee/main.htm>>

Kari Gümnaasium <<http://www.kari.tln.edu.ee/index.htm>>

Lasnamäe Gümnaasium <<http://www.lasgy.tln.edu.ee/>>

Tallinna Juhkentali Gümnaasium <<http://www.juhkentali.tln.edu.ee/>>

Tallinna Pae Gümnaasium <<http://www.pae.tln.edu.ee/>>

Narva Paju Kool, <http://www.paju.edu.ee>

Narva Soldino Gümnaasium <<http://www.hm.ee/>>

Ahtme Gümnaasium <<http://www.hm.ee/>> jt.

Osa koolide puhul on avalehe tekst ka osalt vene, osalt eesti keeles; vrd nt Tartu

Annelinna Gümnaasium, <http://www.annelinn.edu.ee>.

2.a. Kooli nimi on eesti keeles, muu tekst **inglise keeles**. Sellisena avaneb näiteks

Narva Juhkentali Kooli veebileht, <http://www.narvanet.ee/~kool7>.

3. **Kakskeelne avaleht**, kus rööpselt on antud kooli ametlik eestikeelne nimetus ja selle tõlge vene keelde; vrd. nt Viljandi Vene Gümnaasium, <http://www.vvg.vil.ee/> või Ehte Gümnaasium Tallinnas, www.ehte.tln.edu.ee. Sellisel juhul esitatakse ka muu üldinfo kas osaliselt või täielikult mõlemas keeles.

4. **Eestikeelne avaleht**, millelt võib, kuid ei tarvitse viia link venekeelse variandi juurde. Siia kuulub näiteks Tallinna Mustamäe Reaalgümnaasiumi koduleht, <http://www.mreal.tln.edu.ee/>, kuid sellist kasutust tuleb ette üsna harva.

EESTIKEELSE MATERJALI ÜLDINE OSAKAAL

varieerub kooliti samuti suurtes piirides. Enamasti viib selle juurde avalehel antud keelelink.

Vastavalt keelekasutuse vahekorrale võib kodulehed jagada mitmesse rühma.

1. **Eestikeelne info puudub täiesti** ja ühtlasi puudub ka igasugune märgeline eesti keele kohta üldse, sealhulgas keelelink. Kogu materjal on esitatud ainuüksi vene keeles; vrd. nt end kooli ametliku veebilehena esitlev Haabersti Vene Gümnaasium, <http://www.tvkk.tln.edu.ee/main.htm> või Tallinna Haridusameti logo all esinev Tallinna Juhkentali Gümnaasium, <http://www.juhkentali.tln.edu.ee/>.

Omapärase keelekasutusnäitena kuulub siia juhtum, kus avalehelt viib keelelink vene ja sellega teabelt võrdse ingliskeelse versiooni juurde, kuid eestikeelne teave puudub; vrd Narva Juhkentali Kool (lisa 1d), <http://www.narvanet.ee/~kool7>.

2. **Eesti keele viit on avalehel olemas**, mis aga ei tarvitse tähendada, et eestikeelne versioon ka tegelikult olemas on või et see vajalikku infot pakuks. Teabe mahtu arvestades esineb mitmesuguseid juhtumeid, kus eestikeelne versioon

a. ei avane või on tühi (nt Tallinna 53. Keskkool, <http://www.53kk.tln.edu.ee/>, Haapsalu Vene Gümnaasium, <http://www.vg.edu.ee/>);

- b. viib tegelikult lausvenekeelse teksti juurde (nt Tallinna Humanitaargümnaasium, <http://www.humg.tln.edu.ee/>; Tallinna Läänemere Gümnaasium, <http://www.laanemere.tln.edu.ee/>).
 - c. Pakub poolikut teavet, viies osal juhtudest taas venekeelse teksti juurde; vrd nt: Tapa Gümnaasiumi veebileht, <http://www.hot.ee/tapavg/eesti.htm>; Valga Vene Gümnaasium, <http://www.valgavg.edu.ee/>.
Mõnikord võib eesti keele viida alt leida vaid väikese hulga sissejuhatavat teksti, piirdudes näiteks tervituse vms (Lasnamäe gümnaasium, <http://www.lasgy.tln.edu.ee/>; Tallinna Kesklinna Vene Gümnaasium, <http://www.kvg.tln.edu.ee/>).
3. **Venekeelsega sisuliselt võrdne eestikeelne teave**, mis on küll veel suhteliselt harv nähtus, kuid selliste näidete hulk on siiski kasvamas. Seda laadi meeldivate erandite hulka kuuluvad näiteks Viljandi Vene Gümnaasium, <http://www.vvg.vil.ee> Tallinna Mustamäe Humanitaargümnaasium, <http://www.mhum.tln.edu.ee/> Tallinna Linnamäe Vene Lütseum, <http://www.linnamae.tln.edu.ee/> Tallinna Mahtra Gümnaasium, <http://www.mahtra.tln.edu.ee/> Tallinna Mustamäe Reaalgümnaasium, <http://www.mreal.tln.edu.ee/> Tallinna Mustjõe Gümnaasium, <http://www.mustjoe.tln.edu.ee/>.

4. Puhteestikeelsed veebilehed.

Ainult eesti keeles on üldjuhul kakskeelsete koolide veebilehed, kus ühise nimetuse all tegutsevad nii vene kui ka eesti kool, nagu seda on näiteks Aseri keskkool, <http://www.aserik.edu.ee>, Mäetaguse põhikool Ida-Virumaal, <http://www.maetaguse.edu.ee> või Rápina Ühisgümnaasium, <http://yg.rapina.ee>.

2.2. Eesti keele kvaliteet vene koolide veebilehtedel

Eesti keele kasutus vene koolide veebilehtedel varieerub kooliti väga suurel määral, väljendades ilmekalt materjali koostajate eesti keele oskuse taset. Laitmatu keelekasutuse poolest tõusevad teiste hulgas esile kakskeelsete koolide veebilehed, kus materjali on koostanud eestlasest õpetaja. Kuid ka rea puhtvene õppekeelega koolide puhul on koduleheküljel pakutav teave esitatud küllalt heas eesti keeles, millele ei ole põhjust midagi ette heita.

Teise rühma moodustavad sellised näited, kus on tunda küll võõrkeelse kirjutaja püüdlikkust, kuid kus tuleb siiski ette ka mitmesuguseid konarusi.

Kolmas osa tekste on koostatud üsna abitus ja vigases eesti keeles. Järgnevalt mõned näited, mis iseloomustavad veebilehtede keelekasutust.

- *Kallid külalised! Te võite vaadata meie koolilõpetajaid leheküed.*
- *Adress: Kool asub viies mikrorajoonis Lasnamäes - Ümera 46. See on lõppeatus bussi № 50, 35, 56, 13, 67 u 7.*
- *Vene lütseumi töö tulemuseks on lõpetaja mudel.*
 - *VENE LÜTSEUMI LÕPETAJA MUDEL.*
 - *Rahvusliku mentaliteedi säilitamine nähes maailma terviklikust, kus on kõik seotud oma vahel.*
 - *On tutvunud eesti ja vene sotsiaal-kultuurse olukorraga.*
- *Vabandame, kellade tunniplaan momendil ei ole kättesaadav.*
- *Meie kool garanteerib isikupärast orienteerumist õpilastele, õppeprotsess toimub hubastes klassiruumides ja heatahtlikus õhkkonnas.*
- *Tere tulemast... Kui seda lehekülge Teile meldis, siis ootame Teid koolis. Kooli aadress on siin samas. Sovime Teile kõike head.*
- **VISIOON**
Naeme oma gümnaasiumi töötamas perspektiivi suunas vastavalt gümnaasiumi missioonile, et meie vilistlased oleksid lojaalsed Eesti Vabariigi kodanikud.
- *Aineliste arvutiprogrammide valjatöötamine ja rakendamine, efektiivne keelte kabinettide kasutamine.*
- *Õnnitleme 11b klassi õpilase, Aleksandr Makarovi, teisekoha saamisega, Maailma tantsuvõistlustel.*
- *Lütseumi üldpedagoogiline poliütika on :*
 - *Kogu kompleksi tingimuste rafineerimine eesmärgi saavutamiseks.*
 - *Tugineda selle, mis on juba saavutatud ja ka olemasolevat positiivsele kogemusele toetamine.*
 - *Teaduslik-analüütiline lahendamine isiksuse arendamiseks.*
 - *Aktiivne ja teadvuslik lahenemine õppimisele.*

2. Õiguslik regulatsioon

Järgnevalt vaadeldakse, kuidas või kas üldse on reguleeritud keelekasutus kooli Interneti-koduleheküljel ja kas praegune kasutus vastab kehtestatud nõuetele. Siin omakorda on kolm aspekti:

- teabe keelsus üldiselt
- eesti kirjakeele kvaliteet.

- kooli nime kirjutamine

2.1. Avaliku teabe seadus

Avaliku teabe esitamist asutuse Interneti-leheküljel reguleerib avaliku teabe seadus (edaspidi AvTS), mis võeti Riigikogus vastu 15.11.2000 ja mis hakkas kehtima 01.01.2001. Seaduse „eesmärk on tagada üldiseks kasutamiseks mõeldud teabele avalikkuse ja igäühe juurdepääsu võimalus, lähtudes demokraatliku ja sotsiaalse õigusriigi ning avatud ühiskonna põhimõtetest, ning luua võimalused avalikkuse kontrolliks avalike ülesannete täitmise üle“ (§ 1).

Avalik teave selle seaduse määratluses on

„mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on saadud või loodud seaduses või selle alusel antud õigusaktides sätestatud avalikke ülesandeid täites“ (§ 3).

AvTS sätestab ka nõuded juurdepääsu tagamiseks teabele (§ 4):

- „(1) Demokraatliku riigikorralduse tagamiseks ning avaliku huvi ja igäühe õiguste, vabaduste ja kohustuste täitmise võimaldamiseks on teabevaldajad kohustatud tagama juurdepääsu nende valduses olevale teabele seaduses sätestatud tingimustel ja korras.
- (2) Teabele juurdepääs tuleb tagada igäühele võimalikult kiirel ja hõlpsal viisil“.

Seadus määratleb ka teabe valdaja mõiste (§ 5):

„(1) **Teabevaldajaks on:**

- 1) riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutus;
 - 2) avalik-õiguslik juriidiline isik;
 - 3) eraõiguslik juriidiline isik ja füüsiline isik käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud tingimustel.
- (2) Eraõiguslikule juriidilisele isikule ja füüsilisele isikule laienevad teabevaldaja kohustused, kui isik täidab seaduse, haldusakti või lepingu alusel avalikke ülesandeid, sealhulgas osutab haridus-, tervishoiu-, sotsiaal- või muid avalikke teenuseid, – teabe osas, mis puudutab nende ülesannete täitmist.“

AvTS määrab kindlaks, mis laadi teavet on selle valdajal kohustus avalikustada (§ 28) ning sätestab ka viisid, kuidas tagada juurdepääs avalikule teabele. **Teabe avalikustamise põhiviisina kehtestab seadus veebilehe pidamise nõude** (§ 29):

- „(1) Käesoleva seaduse § 28 lõikes 1 loetletud teave tuleb avalikustada veebilehel.“

2.2. Üldhariduskoolid AvTSi kontekstis

Et hinnata AvTS-i alusel keelekasutuse seaduslikkust vene koolide Interneti-leheküljel, on kõigepealt vaja kindlaks teha, kas kooli veebileht kuulub üldse AvTS-i reguleerimisalasse. Selleks on vaja leida vastus kahele küsimusele:

- 1) kas kooli võib käsitleda kui teabe valdajat
- 2) kas kooli veebilehel avaldavat teavet saab mõista kui avalikku teavet.

Seaduses määratletud tunnustest lähtudes kuuluvad seaduse reguleerimisalasse nii kohaliku omavalitsuse haridusasutused kui ka erakoolid.

Riigi ja kohaliku omavalitsuse haridusasutused kuuluvad AvTS-i reguleerimisalasse kahe tunnuse alusel:

- nad on riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused ning kuuluvad seega teabevaldajate hulka (vrd. § 5 lg1 p.1), olles kohustatud võimaldama juurdepääsu oma valduses olevale teabele (§ 4 lg1);
- nad valdavad avalikku teavet, mis on saadud või loodud seaduses (põhikooli- ja gümnaasiumiseadus jt) või selle alusel antud õigusaktides (riiklik õppekava, haridusministri määrused jm õigusaktid) sätestatud avalikke ülesandeid (hariduse andmine) täites (vrd. § 3).

Erakoolile kui eraõiguslikule juriidilisele või füüsilisele isikule laieneb seadus seetõttu, et erakool osutab seaduse (erakooliseadus) alusel avalikku haridusteenust (vrd. § 5 lg2).

Seda kinnitab Andmekaitse inspeksiooni selgitus oma koduleheküljel (**Soovitused: Hinnete avalikustamine kõrgkoolides.** <http://www.dp.gov.ee/?js=1>):

„Õppeasutused on teabevaldajad AvTS §-i 5 tähenduses, kuivõrd tegemist võib olla avalik-õigusliku juriidilise isiku, haridusteenust osutava eraõigusliku juriidilise isiku või valitsusasutuse hallatava riigiasutusega. AvTS § 4 lg 1 kohustab teabevaldajaid võimaldama juurdepääsu nende valduses olevale teabele seaduses sätestatud korras.“

[Minu esiletõst. – Silvi Vare.].

AvTSi § 32 sätestab ka kõrgemal seisvate asutuste kohustuse tagada juurdepääs allasutuste veebilehtedele.

„(3) Riigikantselei, ministeeriumi ja maavalitsuse veebilehelt peab olema võimalik otse juurde pääseda nende halduses olevate asutuste veebilehtedele.“

Üldhariduskoolide suhtes on kõrgemal seisvaks asutuseks ühelt poolt Haridusministeerium kui riigi esindaja ja teiselt poolt kohalik omavalitsus.

Eesti koolide server asub Haridusministeeriumi Interneti-koduleheküljel (<http://www.hm.ee>), kus on esitatud kõigi Eesti koolide kontaktandmed, sealhulgas ka veebiaadressid. Koolide

kodulehekülgede eest kannab tehniliselt hoolt Eesti Hariduse ja Teaduse Andmesidevõrk EENet. Selle Haridusministeeriumi haldusalasse kuuluva asutuse eesmärgiks on haridus-, teadus- ja kultuuriasutuste andmesidevõrgu arendamine ja korrastamine ning sellealase tegevuse juhtimine ja koordineerimine Eestis.

Üldjuhul on koolide Interneti-aadressid ära toodud ka vastava piirkonna omavalitsusüksuse, linna- või maavalitsuse koduleheküljel.

2.2.1. Kodulehekülgede keelekasutus

Kodulehekülgede keelekasutuse kohta ei ütle AvTS otseselt midagi, ja mõistagi mitte ka 1995. a. vastu võetud keeleseadus.

2.2. Avaliku teabe keelsus

Määratledes küll avaliku teabe mõiste (§ 3), ei ütle AvTS keelsuse kohta otseselt midagi.

Keeleseadus (§ 23) reguleerib aga teabekeelt järgmiselt:

(1) Avalikud sildid, viidad, kuulutused, teadaanded ja reklaam on eestikeelsed...“

Siit tulenevalt peaks eestikeelsuse nõue laienema ka asutuse Interneti-leheküljele, kuivõrd AvTS-i järgi on see üks avaliku teabe avaldusvorm.

Et aga tegelik olukord sellest tugevasti erineb, palusin seisukohta mitmelt asutuselt, kes ühel või teisel viisil probleemiga seotud on. Teabenõudele vastasid Andmekaitse Inspeksioon, Eesti Hariduse ja Teaduse Andmesidevõrk EENet, Haridusministeerium, Keeleinspeksioon, Tallinna Haridusamet ja Tiigrihüppe Sihtasutus.

Vastused võib jagada sisuliselt kahte vastandlikku rühma:

- 1) arvamused, mille järgi kooli Interneti-leheküljele ei saa või ei ole vajadust esitada eesti keele nõudeid, ja
- 2) arvamused, mille järgi kooli Interneti-lehekülg peab vastama ametliku keelekasutuse nõuetele ja olema eesti keeles (Andmekaitse Inspeksioon, EENet, Tiigrihüppe Sihtasutus).

Esimest seisukohta esindavad Haridusministeerium, Keeleinspeksioon ja Tallinna Haridusamet.

Keeleinspeksioon on Haridusministeeriumi valitsusalasse kuuluv riigiasutus, kes oma põhimääruse § 6 järgi „kontrollib ametliku keelekasutuse vastavust eesti kirjakeele normile ja avaliku teabe keelekasutust siltidel, viitadel, kuulutustes ja teadaannetes“ (lg 4) ja „kontrollib

ametliku nimekuju kasutamist ning ümberkirjutusreeglite järgimist ametlikus keeletekasutuses“ (lg 6).

Asedirektor **Urmas Veikat**, 30.10.2002.

„Keeleinspektsiooni arvates peaks kooli ametlik veebileht olema eesti keeles, millele vajadusel võib lisada võõrkeelseid tõlkeid. Keeleinspektsiooni pädevuses on teostada järelevalvet ametliku teabe kirjakeele normile vastavuse üle ning avaliku teabe eestikeelsuse üle. Veebilehtede keelsust keeleteadus ei reguleeri. Veebilehe pidamise kohustus tuleneb Avaliku teabe seadusest, kuid ka see seadus ei määratle veebilehekülje keelsusnõudeid, samuti ei ole määratud veebilehe seost asjaajamisega keeleteaduse tähenduses.

1. Avaliku teabe seaduse § 5 lg 1 punkt 1 alusel on teabevaldajaks määratud riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutus ning § 31 lg 2 sätestab:

“(2) Linna- ja vallavalitsus korraldab veebilehe pidamise oma linna või valla organite ja asutuste tegevuse kajastamiseks ja nende valduses oleva teabe avalikustamiseks.

Linna- ja vallavalitsused võivad lepingu alusel korraldada ühise veebilehe pidamist.”

Viimase lause põhjal võib koolide kohta esitatud avalik teave olla ka maakonna veebilehel, kuid seni eelistatakse koolide kohta käiva teabe levitamisel klassikalisi vahendeid.

Olemasolevad koolide koduleheküljed on valdavalt **reklaamid** (sageli mitmes keeles), mitte avaliku teabe seaduse mõttes veebilehed. [Minu esiletõst. – Silvi Vare.]

Seega kohaliku omavalitsuse hallatavate üldhariduskoolide kodulehekülje pidamise eest vastutab kohalik omavalitsus ja seetõttu on koolide koduleheküljed teabe esitamise, ulatuse, kujunduse ja keelsuse poolest väga erinevad ning eeskätt reklaamisuunitlusega. Näiteks Tallinna Haridusameti juhataja on andnud Avaliku teabe seaduse § 31 lg 2 ja § 32 lg 1 alusel ning koolide kodulehekülgede ühtlustamiseks 02. 10. 2002 käskkirja nr 342-p Tallinna koolide kodulehekülgede vormistamiseks. Tähtajaks on määratud 01. 12. 2002, mis tundub ebareaalne, sest isegi riigiasutustel kulub kodulehekülje üles seadmiseks 4-5 kuud.

Avaliku teabe seaduse täitmise riiklikuks järelevalveorganiks on määratud Andmekaitseinspektsioon, seetõttu soovitame täpsema teabe saamiseks nende poole pöörduda.“

Vastusest võib välja lugeda, et Keeleinspektsioon ei ole teinud ettepanekut seaduste täiendamiseks, et seda küsimust lahendada.

Tallinna Haridusamet, kelle haldusalasse kuulub 37 vene õppekeelega üldhariduskooli. Haridusameti kodulehel on antud 26 kooli Interneti-aadress. Nende veebilehtede sisulise külje eest vastutab Tallinna Haridusamet kui kõrgemalseisev asutus (vrd AvTS § 31). Keelekasutuse seisukohalt on pilt ebäühtlane. Teabenõude vastuses selgitas olukorda arendusosakonna juhataja **Viivi Lokk**.

1. vastus, 5.11.2002.

„Tallinna linnas vastutab haridusasutuste teabe levitamise eest Tallinna Haridusamet, kelle üheks infokanaliks on kodulehekülg aadressiga www.haridus.ee <<http://www.tpu.ee/cgi-bin/redirect.cgi/http://www.haridus.ee/>>. Paljud haridusameti haldusalas olevad asutused on loonud oma kodulehekülje, et jagada informatsiooni oma peamistele sihtgruppidele: õpilastele, lastele nende vanematele.

Kooli või lasteasutuse kodulehekülg ei ole ametlik teabekanal, vaid vabatahtlik, sageli mõne projekti tulemusel õpilaste poolt loodud. Me eeldame heade tavade arvestamist kodulehekülgede loomisel. Tallinna Haridusamet on allasutustele jaganud soovitusi ja nõuandeid kodulehekülje sisu, aga mitte keelekasutuse kohta.“

Viivi Lokk (2), 9.12.2002.

„Arvame, et kooli kodulehekülg on eelkõige suunatud kooli peamisele kliendile - õpilasele ja tema vanematele. Tallinna venekeelsete koolide koduleheküljel peaks olema paralleelselt venekeelse tekstiga võimalik lugeda ka olulisimat eesti keeles. Nii see ka paljudel juhtudel ongi. Hetkel toimub koolide kodulehekülgede uuendamine ja seega ei saa kõiki kodulehekülgi kommenteerida.

Kooli avalehekülg peaks olema samuti kahes keeles. Oleme soovitanud avalehele lisada kontaktandmed eesti keeles. Kooli kodulehekülg on koolile soovituslik ja me ei pea vajalikuks nõuda vene õppekeelega koolilt eestikeelset teksti kogumahus, teades sihtgrupi kodust keelt, kellele kodulehekülg on suunatud, Koolide kodulehekülgede koostajad on reeglina kooliõpilased, kes teevad seda koolist vabal ajal, heameel on samas, et paljud vene õppekeelega koolid teevad tõsiseid pingutusi eestikeelsete tekstide koostamisel.“

Haridusministeeriumi vastuses osutatakse, et koolide veebilehe keelsus on reguleerimata, seistes praktiliselt väljaspool seadust.

Keelepoliitika nõunik **Jüri Valge**, 14.11.2002.:

„Riigiasutusena saab Haridusministeerium avaldada oma seisukohta seadusega reguleeritud olukorra suhtes (hinnates seaduse täitmist või mittetäitmist); kui mingit

valdkonda seadusega reguleeritud ei ole, siis on võimalik välja töötada (5 päevast pikema aja vältel) ministeeriumi ametlik seisukoht ning vajadusel asuda koostama ettepanekut seaduse täiendamiseks.

Toetudes konsultatsioonidele Keeleinspeksiooniga võin kinnitada, et kodulehekülgede keelsus on Avaliku teabe seadusega reguleeritud vaid neil juhtudel, kui need moodustavad kooli asjaajamise osa (valdavalt see nii ei ole). Seega on enamiku koolide koduleheküljed, nende olemasolu ning vormi küsimused sisuliselt väljaspool seadust seisvad: sellel kujul, nagu need esinevad, ei ole neid keelatud ega ole neile esitatud ka mingeid nõudeid.

Ametliku asjaajamise osaks olevate kodulehekülgede keel peab olema eesti keel.

Mis puutub ministeeriumi töötajate isiklikku, täpsemalt formuleerimata seisukohta, siis minu poolt küsitletud töötajad, kaasa arvatud ministeeriumi juhtkond, arvavad, et eesti keel peaks olema vene õppekeele koolide kodulehekülgedel esindatud ja omama seal riigikeele staatusele vastavat väärikat kohta.“

Vastusest võib välja lugeda, et Haridusministeerium on võtnud kujunenud olukorda kui paratamatust ega ole seni teinud ettepanekuid seaduste täiendamiseks või täpsustamiseks, et koolide kodulehekülje keelsust korrastada.

Eelneva kolme vastuse põhjal võib järeldada, et eesti keele nõude kohaldamisel kooli Interneti-leheküljele tekitab probleemi selle ametlikkuse tõlgitsemine. Ollakse arvamusel, et kooli veebilehte ei saa arvata ametliku keelekasutuse alla.

- Tallinna Haridusamet ei pea vajalikuks nõuda vene üldhariduskoolidelt Interneti-leheküljel eesti keele kasutamist, väites, et haridusasutuse veebileht „ei ole ametlik teabekanal“.
- Haridusministeeriumi ja Keeleinspeksiooni leiavad, et kooli ametlik Interneti-lehekülge peaks olema eesti keeles. Praeguses olukorras ei näe nad aga seaduslikku alust selle nõudmiseks, sest olemasolevad kodulehed ei ole paku ametlikku teavet AvTS-i mõttes. Ükski seadus ei määratle aga veebilehe keelenõudeid.

Teist seisukohta esindavad Andmekaitse Inspeksioon, EENet ja Tiigrihüppe Sihtasutus, kes ei kahtle selles, et kooli Interneti-lehekülge on ametlik teabekanal.

Andmekaitse Inspeksioon on riigiasutus, kelle üheks ülesandeks on järelevalve AvTS-i täitmise üle.

Analüüsi- ja arenguosakonna nõunik **Valdo Praust** väljendas (telefoni teel) inspektsiooni kindlat seisukohta järgmiselt.

Kuigi AvTS ei määratle asutuse kodulehe keelt, peab see olema üldjuhul eesti keeles. Seadust tuleb tõlgitseda üldises kontekstis. **Avaliku teabe seadusest lähtuva asutuse Interneti-lehekülje, sealhulgas ka kooli kodulehekülje puhul on tegemist ametliku teabega, mille avalikustamist nõuab otseselt Eesti riigi seadus. Sellest tulenevalt tuleb siin kasutada ka eesti keelt kui riigikeelt.**

Peadirektori kt **Hillar Aarelaid** on teabevastuses (6.11.2002) põhimõtteliselt samal seisukohal

„...AVALIKU TEABE SEADUS keelsust ei reguleeri. Arvan, üldjuhul (vt keeleseadus §3 ja §26'1) on selleks ikka eesti keel.“

Viidatud keeleseaduse § 3 puudutab asjaajamisekeelt:

(1) Riigiasutuse, kohaliku omavalitsuse ja tema asutuste (edaspidi kohaliku omavalitsuse) asjaajamisekeel ning Eesti kaitsejõudude teenistus- ja käskluskeel on eesti keel

Paragrahv 23 reguleerib aga teabekeelt (vt eespool).

Samas ei võta Aarelaid kindlat seisukohta vene koolide asjas, väites, et ei tunne piisavalt kõiki asjaolusid selles valdkonnas (nt kas vähemalt pooled püsielanikud on vähemusrahvusest?).

6.01.2003 pöördusin täiendava arvamuse saamiseks telefonitsi veel kord Andmekaitse direktori kt Hillar Aarelaiu poole järgmise küsimusega:

- Milline staatus on koolide veebilehtedel, mille aadressid on toodud Haridusministeeriumi, samuti ka omavalitsuste Interneti-koduleheküljel?
- Kas neid tuleb võtta ametliku või mitteametlikuna?

Hillar Aarelaid vastas:

Minu kindel seisukoht on, et koolide veebilehti tuleb võtta ametlikena. Kui kõrgemal seisev asutus viitab oma ametlikul veebilehel allasutuste veebilehtedele, siis saab see olla ainult ametlik.

Eesti Hariduse ja Teaduse Andmesidevõrk

Peadirektor **Mihkel Kraav**, teabenõude vastus 01.01.2003.

„Minu seisukoht on, et koolide kodulehtede keelsus, seal pakutava info adekvaatsus jms, ei saa kuidagi olla kellegi eraasi. **Tegemist on ametliku infoga.**“ [Minu esiletõst. – Silvi Vare.]

Tiigrihüppe Sihtasutus

Juhataja **Enel Mägi**, teabenõude vastus 09.12.2002:

„Põhiline kriteerium, millele kõik avaliku sektori koduleheküljed peavad vastama, on avaliku teabe seadus. Koolide puhul oleks sellise seaduse täitmise kontrollijateks kooli omanik, kohaliku haridusosakonna järelvalveosakond ja lõpliku instantsina ilmselt ka haridusministeeriumi järelvalveosakond.

Loomulikult on see ametliku teabe väljendaja ja peab olema kooskõlas seadusega. [Minu esiletõst. – Silvi Vare.] Ka regulatsioon on paika pandud seadusega. Aga esmane keele-ja sisukontroll on kindlasti tehtav koolisisiselt ja ei nõua midagi muud kui natuke haldussuutlikkust koolijuhilt ja eesti keele õpetaja abi.“

Järeldus eelnevast:

- 1) kooli Interneti-kodulehekülg on avaliku teabe seaduse seisukohalt ametlik teabekanal ja sellel esitatud materjali tuleb vaadelda kui ametlikku avalikku teavet
- 2) kodulehekülje keelekasutust reguleerivad keeleseaduse vastavad sätted, millest tulenevalt peab vene üldhariduskooli Interneti-koduleheküljel pakutav avalik teave olema kättesaadav eesti keeles
- 3) praegu ei vasta suurem osa vene kooli veebilehtedest keeleseaduses kehtestatud nõuetele.

2.3. Eesti kirjakeele kasutamisest koolide Interneti-leheküljel

Eesti keele ametlikku kasutamist reguleerib keeleseaduse § 1 lg2, sätestades, et

„(2) Eesti keele ametliku kasutuse aluseks ... on eesti kirjakeele norm Vabariigi Valitsuse kehtestatud korras.“

Arvestades asjaolu, et kooli Interneti-leheküljel pakutav teave kuulub ametliku keelekasutuse alla, peaks kooli nagu mis tahes muu asutuse veebilehe keelekasutuses lähtuma sellest keeleseaduse paragrahvist.

Praegune eesti keele kasutamine vene üldhariduskooli veebilehel ei vasta alati veel eesti kirjakeele normile ja vajab tähelepanu ning kontrolli.

2.3 Kooli ametlik nimi

Kooli nagu muudegi asutuste nimekasutust reguleerib keeleseaduse § 21 lg1, mille järgi „Eesti asutuse, ettevõtte või organisatsiooni nimetus kantakse registritesse eestikeelsena, millele võib registripidaja kehtestatud korras lisada tõlke võõrkeelde.“

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus § 12 sätestab omakorda, et

- kooli täielik nimetus, asukoht ja liik peavad olema esitatud kooli põhimääruses (lg3 p.1) ja
- „Munitsipaalkooli põhimääruse kinnitamine ja selle muutmine toimub valla- või linnavolikogu sätestatud korras“ (lg4).

Kooskõlas keeleseadusega on vene üldhariduskoolidel eestikeelne nimetus. Et see nii ka on, seda kinnitab näiteks 28.06.2002 vastu võetud Tallinna Linnavalitsuse määrus nr. 78, mis sätestab järgmist:

„1. Nimetada Tallinna Linnamäe Gümnaasium Tallinna Linnamäe Vene Lütseumiks ja kinnitada Tallinna Linnamäe Vene Lütseumi põhimäärus uues redaktsioonis vastavalt lisale 1.“

Viidatud kooli põhimääruse p. 1 ütleb:

„1.1 **Tallinna Linnamäe Vene Lütseum** (edaspidi lütseum) on munitsipaalkool üldkeskhariduse omandamiseks.“ [Minu sõrendus. – Silvi Vare.]

Järeldus

Olukord, kus vene üldhariduskoolid esitlevad end oma Interneti-koduleheküljel vene- ja/või ingliskeelse nime all, on vastuolus Eesti seadustega.

4. KOKKUVÕTE

- 1) Vene koolide Interneti-lehekülgede vaatlus näitab, et eesti keele kui riigikeele maine on vene üldhariduskoolis madal. Paljud koolid väldivad täiesti selle keele kasutamist oma veebilehel, kaasa arvatud kooli nimetuses. Kõnekad on juhtumid, kus koduleht pakub teavet rööpselt vene ja inglise keeles ja kus mitte midagi ei viita sellele, et kool kuulub Eesti riiklikku haridussüsteemi.**
- 2) Keelekasutus vene üldhariduskoolide Interneti-kodulehekülgedel on kujunenud anarhiliseks. Seda ei ole reguleerinud riigi esindajana Haridusministeerium ja sellega ei ole oma haldusalas tegelnud ka omavalitsused. Ministeerium pakub oma Interneti-koduleheküljel juurdepääsu Eesti koolide serverile, tundmata valitsusasutusena huvi selle vastu, mida see sisaldab, kas ja kuidas on järgitud Eesti seadusi. See näitab ükskõiksust eesti keele kui riigikeele vastu kõige kõrgemal tasemel.**
- 3) Ka omavalitsused kõrgemalseisva asutusena ei ole pidanud vajalikuks suunata keelekasutust oma haldusalasse kuuluvate haridusasutuste veebilehtedel. On isegi kaheldud vajaduses nõuda eesti keele kasutamist vene kooli veebilehel, mis näitab otseselt, et omavalitsus ise ei väärtusta eesti keelt riigikeelena. Narva Linnavalitsuse ametlikul veebilehel võib leida küll linna koolide venekeelse arenduskava, kuid seda ei ole võimalik lugeda eesti keeles, kuigi eesti keel on ametlikult Eesti riigikeel.**
- 4) Vene kooli Interneti-kodulehekülje keelsuse hindamisel on tekitanud raskusi avaliku teabe seaduse tõlgitsemine, kuidas seadus ei määratle otsesõnu veebilehe keelsust. Küsimust tekitab aga asjaolu, miks ei ole selleks seatud instantsid sellele tähelepanu juhtinud ja vajalikku arutelu algatanud, et seaduse tõlgitsemist kergemaks muuta.**

Soovitus Haridusministeeriumile

Korrastada valdkonna keelekasutus kiiremas korras, andes selleks vajalikud ülesanded keeleinspeksioonile ja juhtnõõrid kohalike omavalitsuste haridusametitele ning –osakondadele.

KASUTATUD MATERJALID

Avaliku teabe seadus RT I 2000, 92, 597; redaktsioon 01. 09. 2002.

Eesti Koolide Server, <http://www.hm.ee/>

Erakooliseadus RT I 1998, 57, 859; redaktsioon. 01.08.2002.

Haridus- ja Teadusministeeriumi põhimäärus. Vabariigi Valitsuse 23. detsembri 2002. a määrus nr 429. <http://www.hm.ee/>

Keeleinspektsiooni põhimäärus. Kinnitatud haridusministri 13. juuni 2002. a määrusega nr 55. RTL 2002, 68, 1971

Keeleseadus RT I 1995, 23, 334; redaktsioon 28.06.2002

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus RT I 1993, 63, 892; redaktsioon 20.07.2002

Tallinna Linnavalitsuse määrus 28. juuni 2002 nr 78

„Tallinna Linnamäe Gümnaasiumi ja Tallinna Õismäe Üldgümnaasiumi nimetuse muutmine ja põhimääruse kinnitamine uues redaktsioonis“.